

VẬN DỤNG TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH VỀ CON NGƯỜI MỚI XÃ HỘI CHỦ NGHĨA VÀO PHÁT HUY NGUỒN LỰC CON NGƯỜI Ở VIỆT NAM HIỆN NAY

NGUYỄN THỊ QUYẾT *

Tóm tắt: Tư tưởng Hồ Chí Minh về xây dựng con người mới xã hội chủ nghĩa có vị trí, vai trò đặc biệt quan trọng trong hệ thống tư tưởng của Người. Tư tưởng đó được Đảng Cộng sản Việt Nam vận dụng và phát triển trong toàn bộ sự nghiệp đấu tranh cách mạng giành độc lập dân tộc cũng như xây dựng đất nước hiện nay. Trên cơ sở làm rõ tư tưởng Hồ Chí Minh về xây dựng con người mới xã hội chủ nghĩa, bài viết đề xuất một số nội dung để phát huy nguồn lực con người ở Việt Nam hiện nay.

Từ khóa: Nguồn lực con người; tư tưởng Hồ Chí Minh; xây dựng con người mới; xã hội chủ nghĩa.

Đặt vấn đề

Trong hệ thống tư tưởng mà Hồ Chí Minh để lại cho toàn Đảng, toàn quân và toàn dân, tư tưởng về xây dựng con người mới xã hội chủ nghĩa chiếm một vị trí đặc biệt quan trọng. Người khẳng định: “Muốn xây dựng chủ nghĩa xã hội, trước hết cần có những con người xã hội chủ nghĩa”¹. Tư tưởng minh triết của Người đã được Đảng trung thành, kế thừa, vận dụng linh hoạt, sáng tạo vào từng thời điểm, giai đoạn lịch sử để khơi dậy, phát huy nguồn lực con người nhằm đẩy mạnh công nghiệp hoá, hiện đại hoá và hội nhập quốc tế; xây dựng đất nước ngày càng giàu mạnh.

1. Tư tưởng Hồ Chí Minh về xây dựng con người mới xã hội chủ nghĩa

Tư tưởng Hồ Chí Minh về xây dựng con người mới xã hội chủ nghĩa được biểu hiện cụ thể, sinh động thông qua những hành động, việc làm thiết thực trong đời sống sinh hoạt hàng ngày và giao tiếp giữa con người với con người, hướng đến mục tiêu cao cả là nước nhà được hoàn toàn độc lập, dân ta ai cũng có cơm ăn, áo mặc, ai cũng được học hành. Đó là tình

yêu thương vô bờ bến đối với con người, tin tưởng vào sự hướng thiện của con người. Trong bản Di chúc Người đã khẳng định: Ngay khi cuộc kháng chiến chống Mỹ cứu nước thắng lợi thì “Đầu tiên là công việc đối với con người”, tức là phải có chính sách xã hội đối với con người. Chủ tịch Hồ Chí Minh luôn xem xét con người trong mối quan hệ xã hội, sử dụng cụm từ con người mới xã hội chủ nghĩa là để phân biệt với con người sống trong xã hội cũ, có tư tưởng thù địch, lạc hậu, chưa được giác ngộ cách mạng, chưa được trang bị lý luận cách mạng đúng đắn theo lập trường của giai cấp công nhân, chứ không phải là để phân biệt, đối xử đẳng cấp cao - thấp, sang - hèn, giàu - nghèo giữa con người với nhau. Tuy nhiên, Hồ Chí Minh không chỉ nghiên cứu, tiếp cận con người mới ở góc độ bình thường, mà Người còn chỉ rõ mục đích của việc xây dựng con người mới là hướng đến xây dựng chủ nghĩa xã hội, đó là những con người có tư tưởng xã hội chủ nghĩa, có ý chí khát vọng vươn lên trong công việc, cuộc sống, đem lại nhiều lợi ích cho quốc gia, dân tộc. Trong suốt quá trình hoạt động cách mạng, Người luôn cho rằng, con người là quan trọng nhất, do đó mục tiêu cao cả nhất của Người là đấu tranh giải phóng dân tộc, đem lại

* Trường Đại học Sư phạm Kỹ thuật Thành phố Hồ Chí Minh.

¹ Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập*, Nxb. Chính trị quốc gia - Sự thật, Hà Nội, tập 13, tr.66.

cuộc sống ấm no, tự do, hạnh phúc cho con người. Người khẳng định: “Tôi chỉ có một sự ham muốn, ham muốn tột bậc, là làm sao cho nước ta được hoàn toàn độc lập, dân ta được hoàn toàn tự do, đồng bào ai cũng có cơm ăn áo mặc, ai cũng được học hành”². Đó chính là chiều sâu tư duy lý luận, thực tiễn, thấm đượm giá trị nhân văn sâu sắc mà trọn đời mình Người dâng hiến cho Tổ quốc và đó cũng là nét đặc trưng bản chất về xây dựng con người mới xã hội chủ nghĩa của Hồ Chí Minh. Tư tưởng Hồ Chí Minh về xây dựng con người mới xã hội chủ nghĩa được biểu hiện qua những lần nói chuyện, gặp gỡ giữa cán bộ, đảng viên và nhân dân ở các tỉnh, thành, tập trung nhất, rõ nhất ở quan điểm nói về vai trò của nhân dân trong tiến trình phát triển của cách mạng xã hội chủ nghĩa. Có thể khái quát một số nội dung cơ bản của tư tưởng Hồ Chí Minh về xây dựng con người mới xã hội chủ nghĩa trên những vấn đề chính yếu cơ bản sau:

Một là, Chủ tịch Hồ Chí Minh khẳng định sự nghiệp xây dựng chủ nghĩa xã hội sẽ tạo ra những con người mới xã hội chủ nghĩa, là chủ thể của toàn bộ quá trình xây dựng chủ nghĩa xã hội

Chủ tịch Hồ Chí Minh đã chỉ rõ: “Nói một cách tóm tắt, mộc mạc, chủ nghĩa xã hội trước hết nhằm làm cho nhân dân lao động thoát nạn bần cùng, làm cho mọi người có công ăn việc làm, được ấm no và sống một đời hạnh phúc”³. Hơn nữa, việc xây dựng chủ nghĩa xã hội là quá trình cải biến từ xã hội cũ sang xã hội mới, diễn ra trên tất cả các lĩnh vực của đời sống xã hội; từ kinh tế, văn hoá, xã hội cho đến những tư tưởng, nhận thức hành động của con người. Chính trong quá trình cải biến xã hội cũ, xây dựng xã hội mới, xã hội xã hội chủ nghĩa mà góp phần tạo ra những con người mới năng động, tâm huyết, nhiệt tình cách mạng, đập qua sóng to, gió cả, thực hiện cho được mục tiêu độc lập, tự do và hạnh phúc. Người đã nhấn mạnh rằng:

“Chỉ có chủ nghĩa cộng sản mới cứu nhân loại, đem lại cho mọi người không phân biệt chủng tộc và nguồn gốc sự tự do, bình đẳng, bác ái, đoàn kết, ấm no trên quả đất”⁴. Với mục tiêu cao cả đó, cuộc cách mạng xã hội chủ nghĩa làm thay đổi cuộc đời, số phận của con người, đưa con người vào vị trí trung tâm của lịch sử, muốn vậy, theo Người phải khơi dậy, phát huy được sức mạnh của quần chúng nhân dân, đặt dưới sự lãnh đạo của Đảng. Có như vậy, họ mới quyết tâm đi theo Đảng, ủng hộ những chủ trương, quyết sách của Đảng, Chính phủ để ra. Trong kháng chiến nhân dân đã hăng hái tham gia, thì trong xây dựng chính quyền Nhà nước cũng phải huy động cho được đông đảo các tầng lớp nhân dân tham gia, phát huy được tinh thần, khí thế đó. Nhân dân có vai trò đặc biệt quan trọng đối với tiến trình phát triển của cách mạng, chính nhân dân là người hưởng ứng, tham gia đầy đủ vào các phong trào thi đua yêu nước, vào từng chiến dịch cách mạng. Người khẳng định sức mạnh của nhân dân như bức thành đồng mạnh mẽ, vô cùng vững chãi, không quân địch, súng ống nào có thể công phá nổi. Từ đó, Người đặt niềm tin vào nhân dân, coi nhân dân là cội nguồn của mọi thắng lợi, có dân là có tất cả, việc gì có lợi cho dân thì phải làm, việc gì có hại cho dân thì hết sức tránh.

Hai là, Chủ tịch Hồ Chí Minh chỉ rõ nội dung, biện pháp để xây dựng con người mới xã hội chủ nghĩa

Về nội dung, Chủ tịch Hồ Chí Minh khẳng định, việc xây dựng con người mới xã hội chủ nghĩa phải luôn gắn liền với quá trình xây dựng chủ nghĩa xã hội, không tách rời nhau, có mối quan hệ biện chứng tác động qua lại với nhau. Xây dựng con người mới xã hội chủ nghĩa phải đặt trong tổng thể của quá trình xây dựng chủ nghĩa xã hội diễn ra trên tất cả các lĩnh vực của đời sống xã hội, trong đó con người mới xã hội chủ nghĩa là nhân tố quyết định đến quá trình

² Hồ Chí Minh, *Sđd*, tập 4, tr.187.

³ Hồ Chí Minh, *Sđd*, tập 12, tr.415.

⁴ Hồ Chí Minh, *Sđd*, tập 1, tr.496.

xây dựng chủ nghĩa xã hội, do đó phải được tiến hành song song, đồng thời. Tuy nhiên, căn cứ vào từng giai đoạn, thời điểm lịch sử cụ thể để xác định phương hướng, nhiệm vụ, chủ thể xây dựng cho phù hợp, sáng tạo, tạo được sự đồng thuận, nhất trí cao trong tiến trình xây dựng chủ nghĩa xã hội. Người nhấn mạnh, đó là những con người “có tư tưởng và tác phong xã hội chủ nghĩa”, “có ý thức làm chủ Nhà nước”, “thấm nhuần sâu sắc tinh thần tập thể xã hội chủ nghĩa và tư tưởng mình vì mọi người, mọi người vì mình”, “chăm lo việc nước như chăm lo việc nhà”, “biết tự mình lo toan, gánh vác, không ỷ lại, không ngồi chờ, đùn đẩy công việc”; đồng thời, phải biết “thăng được chủ nghĩa cá nhân, lợi mình hại người, tự do vô tổ chức, vô kỷ luật và những tính xấu khác”, bởi nó là “kẻ địch nguy hiểm của chủ nghĩa xã hội”⁵. Người chỉ rõ, chủ nghĩa xã hội là “do nhân dân tự xây dựng lấy”, “Muốn chủ nghĩa xã hội thì không có cách nào khác là phải dốc lực lượng của mọi người ra để sản xuất... Muốn phát triển sức sản xuất thì trước hết phải nâng cao năng suất lao động và muốn nâng cao năng suất lao động thì phải tổ chức lao động cho tốt”⁶. Những tư tưởng minh triết của Người thật sâu sắc, toàn diện, cụ thể, xác định rõ yêu cầu, nhiệm vụ cho toàn Đảng, toàn dân và toàn quân muốn xây dựng được chủ nghĩa xã hội thì trước hết phải tập trung phát triển lực lượng sản xuất, nâng cao năng suất lao động trong toàn xã hội. V.I.Lênin đã nhấn mạnh: “chủ nghĩa tư bản chỉ có thể bị đánh bại hẳn, và sẽ bị đánh bại hẳn vì chủ nghĩa xã hội tạo ra nền dân chủ mới gấp triệu lần dân chủ tư sản và năng suất lao động mới cao hơn nhiều”⁷.

Về biện pháp, để xây dựng con người mới xã hội chủ nghĩa, Người đã tập hợp, vận động nhân dân tham gia đầy đủ vào các hoạt động thi

đua yêu nước thông qua các phong trào cách mạng, phù hợp với trình độ, lứa tuổi khác nhau, Người đã khơi dậy phẩm chất, truyền thống tốt đẹp của dân tộc ở từng giai đoạn, thời điểm cách mạng. Do vậy, việc xây dựng con người mới xã hội chủ nghĩa theo Người phải được bắt đầu từ chính việc thực hiện nhiệm vụ hàng ngày của họ, làm cho dân được hưởng độc lập, tự do, hạnh phúc, được làm chủ thành quả cách mạng do mình làm ra. Người khẳng định: Trong mỗi con người bao giờ cũng có phần tốt và xấu, trong đó phần tốt là chiếm ưu thế, nhiệm vụ của chúng ta phải không ngừng làm cho phần tốt trong mỗi con người không ngừng nảy nở, phát triển như hoa mùa xuân; nhìn nhận được những đặc điểm, thế mạnh của từng người, đặt mỗi người vào những vị trí, điều kiện lịch sử khác nhau để họ có thể phát huy được năng lực, sở trường của mình.

Vì thế, trong quá trình lãnh đạo cách mạng, Người đã có những cơ chế, chính sách đúng đắn, hợp lý để khơi dậy những lợi thế, tiềm năng của từng giai cấp, lực lượng trong xã hội, hướng những giai cấp, lực lượng đó đến việc thực hiện mục tiêu chung là đấu tranh giành độc lập, tự do cho dân tộc, đem lại cuộc sống ấm no, tự do, hạnh phúc cho quảng đại quần chúng nhân dân lao động. Những phong trào thi đua yêu nước do Người tổ chức, phát động đã thu hút được đông đảo các giai cấp, tầng lớp trong xã hội, trở thành ngày hội để biểu dương sức mạnh lực lượng của tinh thần đoàn kết, ý chí quyết chiến, quyết thắng với quân thù xâm lược.

Người đặt ra những tiêu chuẩn để xây dựng con người mới xã hội chủ nghĩa, đó là: Có ý thức làm chủ, có tinh thần tập thể; có tư tưởng mình vì mọi người, mọi người vì mình; có tinh thần dám nghĩ dám làm, dám chịu trách nhiệm, quyết vươn lên hàng đầu; có tinh thần tiến nhanh, tiến mạnh, tiến vững chắc lên chủ nghĩa xã hội; có đạo đức và lối sống xã hội chủ nghĩa: Trung với nước, hiếu với dân, yêu thương con người, cần kiệm liêm chính, chí công vô tư; có tinh thần

⁵ Hồ Chí Minh, *Sđd*, tập 13, tr.66.

⁶ Hồ Chí Minh, *Sđd*, tập 13, tr.68.

⁷ V.I.Lênin (1981), *Toàn tập*, Nxb. Tiến bộ, Mátxcova, tập 39, tr.25.

quốc tế trong sáng, có lối sống lành mạnh, trong sáng; có tác phong xã hội chủ nghĩa: Làm việc có kế hoạch, có biện pháp, có quyết tâm, có tổ chức, có kỷ luật, có kỹ thuật, có năng suất, chất lượng hiệu quả: Lao động quên mình, không sợ khó, sợ khổ, làm việc vì lợi ích của xã hội, tập thể và bản thân mình. Có năng lực để làm chủ: Bản thân, gia đình và công việc mình đảm nhiệm, đủ sức khỏe và tư cách tham gia làm chủ nhà nước và xã hội, thực hiện có kết quả quyền công dân: Phải không ngừng nâng cao trình độ chính trị, văn hoá, khoa học - công nghệ, chuyên môn nghiệp vụ để làm chủ.

2. Một số nội dung phát huy nguồn lực con người ở Việt Nam hiện nay

Kể từ khi ra đời cho đến nay, Đảng luôn nhận thức đầy đủ và sâu sắc về tầm quan trọng của nhân tố con người trong sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc. Quan tâm tạo điều kiện phát huy sức mạnh con người vì mục tiêu dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh. Đảng xác định rất rõ: Con người vừa là mục tiêu vừa là động lực của sự phát triển, xây dựng và phát huy nhân tố con người, đặt con người vào vị trí trung tâm của chiến lược ổn định và phát triển kinh tế - xã hội. Chính những quan điểm, chính sách hợp lý, đúng đắn đó đã đáp ứng được nhiệm vụ của từng thời kỳ cách mạng đem lại những thắng lợi huy hoàng, rực rỡ cho sự nghiệp đấu tranh cách mạng giải phóng dân tộc. Đại hội VI, VII, VIII, IX, X, XI, XII, Đảng nhấn mạnh đến yếu tố con người và coi con người là chủ thể của mọi hoạt động, sáng tạo, phát kiến thực hiện thắng lợi những yêu cầu, nhiệm vụ mà đại hội đảng các cấp đã đề ra. Đó là xây dựng con người Việt Nam phát triển toàn diện đáp ứng yêu cầu phát triển bền vững của đất nước và bảo vệ Tổ quốc Việt Nam xã hội chủ nghĩa. Đó là bước tiến quan trọng của Đảng không chỉ bằng những lời nói, khẩu hiệu đơn thuần mà biến thành những hành

động, hoạt động thực tiễn, có chiến lược, kế hoạch chăm lo, bồi dưỡng phát triển con người một cách cụ thể, sâu sắc để không ngừng hoà nhập với nền kinh tế thế giới. Đảng khẳng định: Chú trọng xây dựng nhân cách con người Việt Nam về lý tưởng, trí tuệ, đạo đức, lối sống, thể chất, lòng tự tôn dân tộc, trách nhiệm xã hội, ý thức chấp hành pháp luật...

Trong bối cảnh mở cửa, hội nhập và phát triển nền kinh tế tri thức, yêu cầu, nhiệm vụ của sự nghiệp công nghiệp hoá, hiện đại hoá đất nước; đặc biệt là sự đòi hỏi ngày càng cao của quan hệ giao lưu giữa các quốc gia, dân tộc, giữa các tập đoàn tư bản, công ty, doanh nghiệp với nhau; nhất là để phát huy nguồn lực con người trong thời kỳ mới cần tập trung vào thực hiện một số nội dung sau:

Một là, thực hiện nghiêm túc những di huấn của Chủ tịch Hồ Chí Minh về xây dựng con người mới xã hội chủ nghĩa

Theo đó, các cấp, các ngành và mỗi người dù ở cương vị, chức trách nào cũng phải đẩy mạnh việc học tập, làm theo tư tưởng, đạo đức, phong cách Hồ Chí Minh; đề cao tinh thần, trách nhiệm của mình đối với nhiệm vụ được giao; đồng thời, cụ thể hoá, thể chế hoá thành những tiêu chuẩn cụ thể về xây dựng con người phù hợp với đặc điểm, yêu cầu, nhiệm vụ của từng cơ quan, đơn vị, địa phương; phải luôn xây dựng tinh thần đoàn kết, thương yêu, giúp đỡ lẫn nhau trong mọi lúc, mọi nơi; nhất là đội ngũ cán bộ, đảng viên các cấp phải thật sự gương mẫu, trong sạch về đạo đức, lối sống, bám sát cơ sở để động viên, giúp đỡ nhân dân, qua đó cũng để lựa chọn, tuyển dụng những người có đức, có tài vào cơ quan công quyền, góp phần đưa quan điểm, đường lối, chủ trương, chính sách, pháp luật của Đảng, Nhà nước, Chính phủ đi vào thực tiễn cuộc sống.

Hai là, phải không ngừng chăm lo, giáo dục, bồi dưỡng quan tâm về mọi mặt đối với con người

Đẩy mạnh giáo dục, đào tạo coi đó thực sự là quốc sách hàng đầu, là yếu tố quyết định đến việc thực hiện nhiệm vụ phát triển kinh tế - xã hội, thực hiện tiến bộ, công bằng xã hội, giao lưu hợp tác quốc tế; chú trọng đào tạo ra những con người có trình độ tay nghề cao, công tác ở những ngành, những lĩnh vực mũi nhọn, có khả năng nắm bắt và ứng dụng nhanh vào điều kiện thực tế của đất nước; xây dựng hệ thống giáo dục quốc dân phù hợp với từng bậc học, chú ý đến giáo dục đạo đức, lối sống cho học sinh; giải quyết thoả đáng lợi ích cho các giai cấp, tầng lớp trong xã hội thông qua những cơ chế, chính sách đúng đắn, hợp lý đem lại nhiều lợi ích thiết thực cho các tầng lớp nhân dân, nhất là đối với nhân dân ở vùng sâu, vùng xa, vùng đặc biệt khó khăn, chịu hậu quả do thiên tai, lũ lụt gây ra.

Ba là, đẩy mạnh các chương trình, chiến lược hợp tác quốc tế và khu vực để đào tạo những con người phát triển toàn diện về đức - trí - thể - mỹ, tạo ra những dấu ấn, đặc trưng cho sự phát triển của đất nước. Ứng với từng ngành, từng lĩnh vực đó phải xây dựng cho họ có tinh thần phục hưng dân tộc, đóng góp vào việc dựng xây, kiến thiết đất nước, mở rộng đến các đối tượng lao động trong xã hội; đồng thời, Đảng, Nhà nước và các lực lượng có liên quan cần có cơ chế, chính sách đúng đắn, hợp lý để khuyến khích, động viên người có đức, có tài cống hiến tài năng và tâm huyết của mình cho đất nước.

Tài liệu tham khảo:

1. Nguyễn Mạnh Chung (2017), Quan điểm của Đảng về vấn đề con người và phát huy nhân tố con người trong thời kỳ mới, *Tạp chí Khoa học - Đại học Đồng Nai*, tháng 5/2017.
2. Vũ Kim Dung (2018), Tư tưởng Hồ Chí Minh về con người, sự vận dụng của Đảng trong giai đoạn hiện nay, *Tạp chí Tổ chức nhà nước*, tháng 2/2018.
3. Phạm Minh Hạc (Chủ biên) (2001), *Về phát triển toàn diện con người thời kỳ công nghiệp hóa, hiện đại hóa*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội.
4. Phương Vinh (2019), Chủ nghĩa xã hội và con người xã hội chủ nghĩa, *Tạp chí Tuyên giáo*, tháng 9/2019.
5. Mạch Quang Thắng (2018), Một số vấn đề về xây dựng con người Việt Nam, *Tạp chí Lý luận chính trị*, tháng 11/2018.

Bốn là, kiên quyết đấu tranh, xử lý theo đúng quy định của pháp luật với những người vi phạm pháp luật, nói và làm không đúng Cương lĩnh, đường lối của Đảng

Cần đẩy mạnh cuộc đấu tranh phòng, chống tham nhũng, lãng phí, phòng, chống suy thoái về tư tưởng chính trị, đạo đức, lối sống, “tự diễn biến”, “tự chuyển hoá” trong cán bộ, đảng viên; phát huy vai trò giám sát, phản biện xã hội của các tổ chức chính trị - xã hội; tăng cường công tác thanh tra, kiểm tra đối với tổ chức, cá nhân ở các ngành, các lĩnh vực; nâng cao tinh thần cảnh giác cách mạng cho các tầng lớp nhân dân không để cho các phần tử phản động lợi dụng để chống phá, xuyên tạc sự nghiệp cách mạng của Đảng, chia rẽ mối quan hệ giữa Đảng với nhân dân; tích cực tham gia vào cuộc đấu tranh bảo vệ vững chắc nền tảng tư tưởng của Đảng.

Kết luận

Tư tưởng Hồ Chí Minh về xây dựng con người mới xã hội chủ nghĩa bao chứa những nội dung cơ bản toàn diện về các mặt hoạt động của con người, coi con người là nguồn gốc, động lực của sự phát triển. Tư tưởng đó đã trở thành ánh mặt trời soi sáng con đường cách mạng Việt Nam, được Đảng Cộng sản Việt Nam kế thừa, vận dụng một cách linh hoạt, sáng tạo vào mỗi giai đoạn, thời điểm lịch sử cách mạng đem lại những thắng lợi to lớn trên con đường vạn dặm đi tới xã hội cộng sản chủ nghĩa, thực hiện thắng lợi khát vọng, mục tiêu xây dựng đất nước hùng cường, hạnh phúc đến giữa thế kỷ XXI trở thành nước phát triển, theo định hướng xã hội chủ nghĩa và đổi mới sáng tạo. ■